

Okolo Strážnice

Sborník Městského muzea
ve Strážnici

Strážnice
2019

VZNIK ČESKOSLOVENSKA A SLOVÁCKÁ BRIGÁDA VE STRÁŽNICI

Lukáš Lexa

Letošní rok nám přináší řadu podnětů k zamyšlení nad vrtkavostí historické paměti. Média nás zásobují přemírou informací, které však obsahují řadu omylů a mýtů. Většinou se pozornost upíná k tzv. velkým dějinám. Od politických jednání T. G. Masaryka přes význam československých legií až po vyhlášení samostatného Československa 28. října 1918 v Praze.

Pohledu „zdola“, tedy z perspektivy obyvatelstva na venkově nebo v menších městech, ale na úrovni centrálních médií příliš pozornosti věnováno nebylo. Přitom kořeny převratu a vzniku Československa můžeme velmi dobře sledovat a popsat i na příkladu jihovýchodní Moravy. Kdo dnes ví, co byly zelené kádry, Slovácká brigáda nebo jak se formovaly hranice Československa v prvních měsících jeho existence? V článku se tedy pokusíme nastínit dobu převratu ve Strážnici a jeho dobový kontext. Další sledovaný tematický celek, ovšem úzce související s předchozím, tvoří Slovácká brigáda a (nejen) její působení ve Strážnici. V závěru se pozastavíme rovněž nad otázkou, zda bylo rozbití Rakouska-Uherska správné a nezbytné.

Pokusíme se dobu převratu a počátku republiky ve Strážnici vylíčit prostřednictvím dvou elementárních pramenů, které tvoří pamětní kniha města Strážnice a dobové periodikum Slovácké noviny vydávané v Uherském Hradišti. Pamětní kniha města Strážnice, kterou sepsal kronikář Jan Skácel, se dochovala ve dvou exemplářích. Rukopis s příloženými fotografiemi (ve zvláštním svazku) můžeme nalézt ve fondu Archiv města Strážnice uloženém ve Státním okresním archivu v Hodoníně.¹

¹ Státní okresní archiv Hodonín, fond Archiv města Strážnice, inv. č. 82.

Patrně pozdější verzi (snad z roku 1938) najdeme ve vícesvazkové strojopisné podobě v Městském muzeu ve Strážnici. Pasáže popisující dobu převratu, které se staly hlavním objektem zájmu stati, jsou vylíčeny víceméně shodně. Najdeme sice drobné odchylky, většinou však ve smyslu širšího vysvětlení kontextu. Strojopisná forma je nepatrně textově bohatší, ale i v rukopisu najdeme některé informace, které se již do strojopisu nedostaly.² Skácelova kronika odráží i zápisy z pamětních knih strážnických škol a z úředních dokumentů z registratury strážnické radnice, proto je spektrum informací v ní obsažených poměrně široké.

Slovácké noviny vydávané v Uherském Hradišti pojímaly informování o dění na Strážnicku jako líčení vybraných událostí (patrně na základě zpráv korespondentů) – periodikum se totiž koncentrovalo na oblast Uherskohradištska, Uherskobrodsko a Uherskoostroj-ska. V tiráži Slováckých novin sice nenajdeme explicitní vyjádření politické strany, která vydávání tiskoviny financovala, přesto snad každý pozorný čtenář po začtení se do článků otištěných v tomto plátku sezná, že periodikum dává důraz na podporu lidové strany (potažmo jejích klerikálních předchůdců). Naproti tomu způsob vyjadřování kronikáře by měl být apolitický, ovšem i přesto můžeme odhadnout, že kronikář Jan Skácel patřil spíše k pokrokařům, dnešní terminologií k liberálům. Zdánlivě protikladné zvolení autorů pramenů může navodit zdání objektivitu. Nesmíme však zapomenout, že se jedná v podstatě o ryze české prameny (výjimku mohou tvořit zmíněné zápisy z jiných zdrojů reflektované Janem Skácelem, např. zápisy Leopolda Noppa) – mohou tedy jednostranně nazírat poměr k Němcům a Židům (místy vidíme sklony k antisemitismu a hledání viníka za nastalou kritickou zásobovací situací), kteří pochopitelně tvořili taktéž neodmyslitelnou součást obyvatelstva Strážnice v roce 1918.

² Např. Uvedení čísla pluku italských legionářů (39. střelecký pluk) viz Státní okresní archiv Hodonín, fond Archiv města Strážnice, inv. č. 82, s. 253.

Předpřevratové události

Slovácko jakožto převážně agrární region vstoupilo do světové války uprostřed žňového období. Jeho obyvatelé netušili, na co se mají připravit. Nejstarší pamětníci ještě vzpomínali, jakou pohromu pro oblast znamenal pobyt Prusů v roce 1866 v době prusko-rakouské války. Sečtělí lidé se zatajeným dechem očekávali, jestli se další z konfliktů na Balkáně vyřeší rychlým vítězstvím vojensky silnějšího Rakouska-Uherska. I přes zapojení mnoha států do válečného střetu se věřilo, že mobilizovaní muži budou do Vánoc doma. Málokdo z obyvatel tušil, do jakých rozměrů nadcházející konflikt přeroste. Pouze čeští vlastenci a inteligence spatřovali ve válce šanci vyzískat lepší postavení pro český národ. Zpočátku převládaly ideje austroslavismu nebo panslavismu. Svou roli sehrála zkušenost, kdy se monarchie „rozdvajila“ po prohrané prusko-rakouské válce. Tak i po této válce v případě prohry Habsburků mohlo dojít k získání autonomie menšinového národa (mohlo vzniknout cimrmanovské Rakousko-Uhersko-Česko). Válečné události, politická situace v monarchii i za jejími hranicemi a možná i faktor náhody a dobového diskurzu však postupně přetvořily smýšlení odboje ve prospěch demokratické samostatné republiky Čechů a Slováků.

Na jižní Moravě utvářeli mentalitu obyvatelstva po staletí do značné míry církevní představitelé, teprve v posledním století před válkou se určitým vzorem a tvůrcem hodnot stávají kantoři. Nacionalismus na přelomu 19. a 20. století sílil a promítal se do mnoha otázek a problémů podunajské monarchie. V době vyostřené válečným stavem se veškerá protirakouská vystoupení odplácela exemplárními tresty. Do procesů s „velezrádci“ se dostala řada kantorů i studentů. Kupříkladu kyjovské gymnázium bylo zcela uzavřeno. Polní soudy rozdávaly dlouholeté žaláře, doživotí i tresty smrti.³

³ Více např. Bulín, Hynek: *Jiskry a plameny*. Vzpomínky na dobu zápasů i vítězství. Brno 1930; Fiala, Alois: *Persekuce rakouská na dědině*

Zmírnění trestů nepomohlo, někteří obžalovaní či odsouzení se v celách úspěšně pokusili o sebevraždu. Dobová rakouská propaganda se snažila případy náležitě využít k zastrašení obyvatelstva. Docílila však spíše opaku – utvrdila Čechy v odboji proti Rakousku-Uhersku. Zprávy pronikly do zahraničí a v zajateckých táborech živily nenávist Čechů a Slováků k rakouskému státnímu aparátu.⁴ Ve snaze dosáhnout změny se tedy mnozí zajatci nechali zverbovat do čs. legií. Ty se sice formovaly zpočátku z krajanů žijících před válkou mimo Rakousko-Uhersko, ale právě váleční zajatci utvořili gros jejich početních stavů.⁵ Podobně, jako u českých pluků (28. pěší pluk z Prahy a 36. pěší pluk z Mladé Boleslavi) docházelo k masovým dezercím i u moravských útvarů. Tyto byly popsány především u 3. pěšího pluku (v míru posádkou v Kroměříži)

moravského Slovácka za světové války 1914–18. Kostice 1929; Kyněra, Jakub: *Ruské letáky na Kyjovsku*. Brno 1929.

⁴ Více např. Klos, Čeněk: *Boj s rakouskou hydrou*. Deník legionáře Čeňka Klose. Praha 2016; Krejčí, František – Vaněčková, Galina: *Denník*. Ilustrovaná kronika legionáře Františka Krejčího. Praha 2018; Kříž, Adam: *Starodružiník pod prvním praporem*. Deník legionáře Adama Kříže. Praha 2014. Kudela, Josef: *V počátcích revoluce*. Vzpomínky a vypravování. Praha 1923; Novák, František – Nováková, Martina – Novák, Jiří: *Předával jsem carský poklad*. Deník legionáře Františka Nováka. Dvůr Králové nad Labem 2012; Vaněk, Vladimír: *Moje válečná odyssea*. Vzpomínky legionáře Vladimíra Vaňka. Praha 2017;

⁵ Více např. Sak, Robert: *Anabáze*. Drama československých legionářů v Rusku (1914–1920). Jinočany 1996; Pichlík, Karel – Klípa, Bohumír – Zabloudivová, Jitka: *Českoslovenští legionáři (1914–1920)*. Praha 1996; Mojžiš, Milan: *Československé legie 1914–1920*. katalog k výstavám Československé obce legionářské. Praha 2017; Šuláková, Ludislava – Kordiovský, Emil: *Legionáři okresu Břeclav*. Znojmo 2002; Čoupek, Jiří – Paule, Otokar: *Českoslovenští legionáři – rodáci a občané okresů Uherské Hradiště*. 1914–1920. Uherské Hradiště 2000.

v několika fázích bojů u Bučáče a u 8. pěšího pluku (v míru posádkou v Brně) u Stašova.⁶

Zdaleka ne všichni muži však mohli zběhnout nebo se nechat zajmout. Většina jich sloužila v rakousko-uherské armádě a prodělávala nelehký vnitřní vývoj. Vojáci nastoupili do války pod přísahou císaři. Nebojovali tedy za své národní zájmy, ale za zájmy císařského domu. Nebojovalo se na jejich domácím území, proto mohli polemizovat o obraně vlasti. V širším slova smyslu jistě bojovali za společné soustátí, ale zůstává otázkou, do jaké míry tento stát již držel pohromadě jen silou vůle. Není tedy divu, že v řadě z nich uzrála myšlenka, že prostě již prolévat krev nebudou. Klíčovou roli bezesporu sehrála zrudnost války, jež se nevyrovnala žádné předchozí. Řada mužů nacházejících se v týlu ve vhodné chvíli vzala do zaječích a mnoho vojáků nacházejících se na dovolených se z nich prostě ke svým bojovým útvarům odmítalo vrátit. Doma by je mohly snadno lapit četnické hlídky, proto se dezertéři uchylovali do různých skrýší. Ať už k sousedům přes jeden nebo dva domy, kde by je četníci vypátrali obtížněji, anebo do lesů, kde tvořili tzv. zelené kádry.⁷

Zelené kádry nebyly žádná novinka. Již v době prusko-rakouské války se nedaleko Strážnice vytvořil mohutný zelený kádr z mladých chlapců – odpíračů vojenské služby. V době konce první světové války však tento fenomén nabyl docela jiných rozměrů.⁸ Tlupy banditů se potloukaly po lesích v okolí hradu Buchlova nebo soutoku Moravy a Dyje u Lanžhota. Údajně se tyto skupiny místy organizovaly podle vojenské hierarchie, tvořily vlastní strážní službu a odrážely menší četnické hlídky, které po nich zahájily pátrání.

⁶ Státní okresní archiv Hodonín. fond Archiv města Strážnice, inv. č. 82, s. 225, 227, 232, 237.

⁷ Více např. Rozner, Vojtěch: *Vzpouřa chalup*. Román. Praha 1928.

⁸ Více např. Beneš, Jakub: „Zelené kádry“ jako radikální alternativa pro venkov na západním Slovensku a ve středovýchodní Evropě 1917–1920. *Forum Historiae* 9, 2015, č. 2, s. 20–34.

Počty vojáků zelených kádrů se odhadují na jihovýchodní Moravě na několik tisíc až desítek tisíc mužů. To činilo četnictvo oslabené válečnými odvody mužstva na frontu prakticky bezmocným. Potíráním místy až partyzánského odboje zelených kádrů byly pověřeny oddíly armády. Pročesky smýšlející četníci však nezřídka se zelenými kádry spolupracovali a varovali je před příchozími oddíly armády.

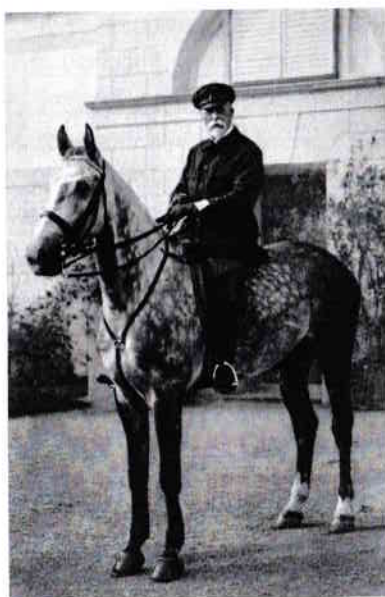
Situace rakouského panovníka Karla I. Habsburského (nekorunovaného českým králem ani rakouských císařem, pouze uherským králem) byla nezáviděníhodná. Bojeschopnost jeho armád ohrožovaly vojenské vzpoury, nacionální hnutí i nedostatečně zvládnutá zásobovací situace uvnitř monarchie. Sám se dostával do vleku silnějšího spojence Německa, jehož císař Vilém a pruská generalita se stala skutečným tvůrcem strategie Centrálních mocností. Po zpackaném pokusu uzavřít s Dohodou separátní mír byl Karel zatlačován do pozadí. Začala se řešit vnitrostátní krize, při níž císař vsadil na usmířování národů formou udělování autonomistických práv jednotlivým etnikům. To již ale politickým zástupcům těchto národů nestačilo. Jejich snahou se stala samostatnost mnohde spojená se svržením monarchie a zavedením liberální demokracie.

Vznik Československa

Letité snahy T. G. Masaryka a dalších představitelů odboje počaly nabírat konkrétnější podobu v druhé polovině roku 1918. Turné T. G. Masaryka po Spojených státech amerických a dohody exilových představitelů Čechů, Slováků a Rusínů vyvrcholily 18. října 1918 vydáním tzv. Washingtonské deklarace.⁹ Tento státoprávní akt

⁹ Více např. Hájková, Dagmar (ed.) – Horák, Pavel (ed.): *Republika československá. 1918–1939*. Praha 2018; Vykoupil, Libor: *1918 Vznik samostatného československého státu*. In: Jan, Libor a kol.: *Osmičky. Osudová*

v podstatě stvořil Československo, život byl tomuto státu však vdechnut až 28. října 1918 v Praze, kdy došlo ke spontánnímu vyhlášení samostatnosti. 27. října totiž zveřejnil rakouský ministr zahraničních věcí Gyula Andrassy nótu o přistoupení k vyjednávání o příměří. Když byla tato zpráva následujícího dne vyvěšena v redakci Národních listů, vyložil si ji dav Pražanů jako kapitulaci Rakouska-Uherska. V tuto chvíli však obyvatelé Slovácka nevěděli o událostech v Praze zhola nic.

Obrázek 1 – Tomáš Garrigue Masaryk¹⁰

výročí českých a československých dějin končící na jednu číslici. Bmo 2018, s. 181–203; Kámík, Zdeněk: *České země v éře První republiky (1918–1938)*. Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929). Praha 2003; Peroutka, Ferdinand: *Budování státu I–II (1918–1919)*. Český Těšín 2003.

¹⁰ Archiv autora.

Pražské ústředí domácího odboje již v průběhu října mělo informace o činnosti Masaryka v USA a Edvarda Beneše v Paříži, ale obávalo se vypustit tyto zprávy mezi obyvatelstvo, aby nedošlo ke krveprolití. Hrozilo totiž potlačení revoluce rakousko-uherským vojskem. V českých a moravských městech byly snahy o rozmístění pluků s většinou maďarských nebo německých vojáků, kteří se měli stát zárukou, že se vojsko v případě převratu nepřipojí na stranu demonstrantů. K potlačení předčasně provedeného převratu došlo například 14. října 1918 v jihočeském Písku. Tohoto dne mělo dojít k vyhlášení samostatného čs. státu v celých českých zemích, ale národní výbory tuto až přehnanou iniciativu sociální rady uzemnily. Národní výbory se na převrat sice připravovaly, ale postupovaly s krajní opatrností, místy až nerozhodností. Ve dnech převratu se iniciativy chopila řada úctyhodných osobností, které zabezpečily klidný průběh převzetí politické a vojenské moci bez větších krveprolití (výjimku tvoří např. události v Moravské Ostravě). Na řadu z těchto osobností se bohužel zapomnělo, což je nesmírná škoda.

Prožitky doby vzniku Československa ve Strážnici

Informace o tom, jak prožívali události doby vyhlášení samostatného československého státu občané Strážnice, podává v prvé řadě přímý svědek dění – kronikář Jan Skácel. Ten při sepisování vycházel mimo jiné ze svého osobního deníku. „V neděli 27. října, když se sešlo na korse a na městě více lidí, už se debatovalo o našem samostatném státě, nejhorlivěji mezi inteligencí a nejbouřlivěji mezi studenty, kteří už vymýšleli jména našich nových peněz, dávala se jména: sokol (jako koruna), brko (20 haléř), peříčka (haléře), aj. Dne 28. října¹¹ večer přišla zpráva a hned se rozšířila:

¹¹ Pravděpodobně se jednalo o 29. říjen 1918, protože se v této době zprávy šířily se značným zpožděním. Na periferie Moravy dorazily zprávy

„Rakousko kapitulovalo, prohrálo na celé čáře, je separátní mír.“ Veliké rozechvění naplnilo veškeré obyvatelstvo a radost, že je už po válce. Všichni cítili, že přišla veliká doba, doba velikých převratů, pád starého systému vládního a státního a vznik demokratických států podle vzoru americko-anglického. Hned byla uspořádána na Černém orle veřejná politická schůze, kde o tom všem promluvil profesor gymnázia dr. Treybal. Sál byl plný, veliké nadšení tam bylo.“¹²

Obrázek 2 – Dr. Stanislav Treybal¹³

Dr. Stanislav Treybal přednášel zejména o osobě T. G. Masaryka, jeho činnosti a zásluhách na vzniku státu. „Masaryk, syn panského

o vzniku Československa zpravidla až s vydáním zprávy tiskem v novinách (Slovácko nebo Lidové noviny). Kronika byla psaná s odstupem a je možné, že kronikář použil raději všeobecně známé a uznávané symbolické datum. Nelze ovšem vyloučit variantu správnosti zápisu v kronice, protože by jinak došlo k posunu dat i u dalších zápisů.

¹² Městské muzeum Strážnice. Pamětní kniha města Strážnice, s. 857.

¹³ [treybal.jpg](http://www.gymskalica.edu.sk/historia/treybal.jpg) (480×659). Dostupné online: <http://www.gymskalica.edu.sk/historia/treybal.jpg> (citováno 7. 11. 2018).

drába z Hodonína, vládne dnes nad císařem a rozhoduje o jeho osudu. Náš stát, k němuž musíme úplně změnit své chování, to bude náš svobodný lidový stát, všichni musíme být politicky činni a spolupracovat na změnách, jež přijdou v nejbližší době. ... Maďaři a Němci, naši odvčci nepřátelé, budou teď chudáci, my však, národ pracovníků, budeme tvořit bohatý stát. Dosud však zachovejte naprostý klid, žádné anarchie a pogromy, vše přijde samo sebou.“¹⁴ ... „Moc krásné to bylo, také sedláci se zúčastnili. Nakonec všichni zazpívali s pohnutím ‚Kde domov můj‘. Té noci málokdo usnul ve Strážnici klidně. Všichni rozmysleli, co s námi všemi bude. Velmi málo snad spalí dosavadní vládcové města a židé.“

Přesuňme se ale do dalšího dne: „Toho dne 29. října již se čtlo pilně v novinách, že je náš ‚Čechoslovenský stát prohlášen‘ (Ještě to neuměli ani říct, říkalo se: čechoslovácký, čechoslovenský, teprve potom československý.) ... Dychtivě se poslouchaly zprávy, že okresní hejtman Swoboda už nevládne, místo něho se ujal vlády nad okresem profesor hodonské reálky Juda s národní radou v Hodoníně. -Že vojáci strhují z čepic orlíčky a přijíždějí do Strážnice s trikolorami. Vojáci a mladíci, hlavně ale studenti ovládli hlavní ulice, střed města, kde procházeli v živém hovoru a provolávali vesele ‚Nazdar!‘ Zvláště na korse bylo stále živo (korsó bylo tenkrát na Předměstí na chodníku podél domů od Raubüchlového ke Graubnerovému. Ulice nebyly dlážděny jak dnes, tam se nedalo procházet-promenovat). A poněvadž otcové města odložili slavnostní průvod až na zítřek večer, studenti si aspoň zazpívali na korse slovanské a slovácké písně: Hej, Slované, Kde domov můj, Nad Tatrú, Hore Váhom.“¹⁵

¹⁴ Městské muzeum Strážnice. Pamětní kniha města Strážnice, s. 857–858.

¹⁵ Tamtéž, s. 858.

Obrázek 3 – Dobová pohlednice znázorňující klíčové osobnosti vzniku samostatného Československa ve spojení s motivy Strážnice.¹⁶

„Za každou písní někdo zvolal: ‚Ať žije Masaryk, Ať žije Wilson -Dohoda -Srbsko -Rusko -Černá Hora -Jugoslavie, Ať zhyne, pereat Vilém -Maďaři -keťasi apod.‘ až do ochraptění. Ostatní obecnstvo se shluklo kolem a poslouchalo, ba i zpívalo a křičelo s nimi. Rusi zajatci tu také stáli, měli radost. Na Předměstí bylo hlučno dlouho do noci. Rozvášněná mládež strhla hned plechové rakouské orly z pošty, od financů (byli na obecním domě dole na náměstí), z berního úřadu a okresního soudu a ze všech trafik. Kluci jimi kutáleli po zemi, nosili je a mlátili do nich. Někdo vytloukl i několika židům okna (ač vyvěsili červenobílé prapory): Bérinkovi v Panské ulici, Poprům a tam po celé pravé straně Židovské ulice. To nemělo být a hned tam běželi studenti, sokoli a studenti-vojáci dělat pořádek. Ještě šli studenti demonstrovat k zámku, neboť se doslechli, že hrabě Magnis přijel a chce odvézt památky ze zámku do Pruska.“¹⁷

¹⁶ Tamtéž, s. 865.

¹⁷ Tamtéž.

Kamarádů z mokré čtvrti.

Obrázek 4 – Dobová karikatura znázorňující císaře Viléma a Karla jako potměšilé opilce¹⁸

Hlavní oslavy se konaly až ve středu 30. října 1918, což není Strážnickým specifíkem, ale podobně se oslavy odsouvaly i v jiných lokalitách. Traduje se, že v Tvrdonicích se právě konaly hody, na počest vzniku nového státu krojovaný průvod obešel obec a občané se vrátili k tanci.¹⁹ Jan Skácel vzpomíná: „30. října, velký

¹⁸ Tamtéž, s. 865.

¹⁹ Lexa, Lukáš: *Neklidná doba zrodu Československa v Lanžhotě*. Zvony Podluží, 2018, č. 21, s. 9.

svátek Strážnice. Přes den se děly přípravy: studenti a sokoli chodili po městě s trikolorami na levé paži (převzali na večer bezpečnostní službu), sehnali zpěváky a zpěvačky do auly gymnasijské, kde nacvičil učitel Hugo Nossek slavnostní písně, zvl. Kdo jste boží bojovníci. Na Předměstí před záložnou stavěli tribunu, celé město se zdobilo, okna okrášlována národními barvami, se střech vlály prapory. Německé nápisy a firmy zmizely (židovské obchody vypadají pustě). Zato české výklady a okna v privátních bytech jsou krásně vyzdobena obrazy Masarykovými, Wilsonovými, vlasteneckými nápisy, – večer pak to bylo všecko osvětleno, dům vedle domu. Ve výkladní skříni obchodníka Julia Graubnera na Předměstí, vyložené černým florem, bylo vystaveno úmrtní oznámení starého Rakouska a pentle s nápisem: ‚Odpočivej v pokoji.‘ Lidé se tam zastavovali a se zájmem četli:²⁰ (viz příložené parte).

Obrázek 5 – Dobové humoristické parte Rakouska-Uherska²¹

²⁰ Městské muzeum Strážnice. Pamětní kniha města Strážnice, s. 858.

²¹ Archiv autora.

„Zkrátka všecko dýchalo vlastenectvím a nadšením, zdobilo se národními barvami. Večer, když se město osvětlilo, bylo to báječné. O půl sedmé večer vyšel průvod od gymnasia. Před tím už dlouho proudilo obecenstvo ulicemi. Šli teď v šestistupech a obecenstvo z města i okolí za nimi: napřed jel jeden mladík na ověnceném koni, za ním městská hudba, doplněná, hrající pochod a národní písně, za nimi zpěváci. Sokoli s hasiči udržovali pořádek, šli po stranách, lidé s lampiony v řadách, vpředu dvě pochodně a osvětlené nápisy: At' žije československý stát, Rovnost, volnost, bratrství, At' žije Wilson, Masaryk a jiné nápisy. Lid zpíval s hudbou a mezitím neustále provoláváno: Nazdar a podobně. Průvod se bral se slávou Bednářskou ulicí.²² (Profesor Treybal navrhuje nazvati ji Masarykovou, a Předměstí Wilsonovým náměstím) – Suchým rádkem,²³ Německou ulicí²⁴ na náměstí. Celou cestou domy osvětlené, všecka okna září světly, lidí plno, všecko je venku. Na náměstí průvod obešel kolem radnice, vyzdobené také, k soše sv. Floriána, kde stanul. S okna bytu prof. Večeře u Cigánků v I. poschodí zahrál p. Schneider, úředník dráhy, na křídlovku píseň Na břehu Rýna – Velmi to působilo, všichni smekli a dojatě naslouchali, k tomu zvonily zvony-. Pak provoláno Nazdar a šlo se dále Panskou ulicí, Kovářskou a Újezdem na Předměstí, kde řečnil prof. Treybal. --- Tak byl oslaven státní převrat.²⁵

Slovácké noviny přinesly o oslavách vzniku Československa následující zprávu: „Hned po rozšíření zprávy o prohlášení samostatnosti československého státu zapěstřily se ulice města národními prapory a město odělo se ve sváteční háv. Ve středu 30. října uspořádán slavnostní průvod s hudbou, místními spolky a nesčetným obyvatelstvem. Ulicemi jindy klidnými rozléhal se neutuchající jasot a zpěv vlasteneckých písní za hlaholu zvonů. Na předměstí promluvil s tribuny k zástupu prof. Treybal o příčině radosti

²² Dnešní Masarykova ulice.

²³ Dnešní Skalická ulice.

²⁴ Dnešní Komenského ulice.

²⁵ Městské muzeum Strážnice. Pamětní kniha města Strážnice, s. 859.

v našem národě a významu této slavnosti. Zapěny vlastenecké písně a zapálen ohňostroj. – Na svátek Všech svatých konány v obou zdejších kostelích děkovné bohoslužby a zapěno Te Deum. V neděli 3. listopadu svolala Cyrillo-Methodějská jednota velkou schůzi veškerého občanstva. Víc než tisícíhlavému davu nadšeně promluvil v zahradě spolkového domu děkan P. Fischer o významu prohlášení československého státu. Velmi poutavá, přes hodinu trvající řeč jeho byla pozorně vyslechnuta. Řečník vzpomenu reskriptu císaře Františka Josefa z r. 1871. Československý stát není ničím novým, ze vzduchu vzatým, nýbrž historicky doloženým, právním obnovením dříve uznávaných práv a výsad zemí koruny svatováclavské. Provoláním slávy československému státu a zapěním hymny »Kde domov můj« tato důstojná slavnost ukončena.²⁶

Zápisy ukazují na neochvějnou jistotu oprávněnosti požadavku Čechů a Slováků na vlastní samostatný národní stát. Mezi slavícími pochopitelně chyběli Němci, neboť válku chápali jako jednoznačnou prohru, zatímco Češi pocítovali, že stojí na straně vítězů (i když to samozřejmě nebylo tak jednoduché, neboť většina českých vojáků bojovala do pádu monarchie v řadách rakousko-uherské armády). Na české straně se vzejala vlna nadšení, vlastenectví a místy spíše až nacionalismu. Projevovalo se okázalé slavení, které T. G. Masaryk označoval za „fangličkářství“ a odsuzoval. Musíme si však uvědomit, že v průběhu války, zejména na jejím konci, se již žádné oslavy nekonaly a projevy nacionalismu byly potírány. Podobně jako kyvadlo se společenská atmosféra po převratu vychýlila na opačnou stranu.

Organizace politické správy a postupná stabilizace poměrů

Hlavní politickou moc v zemi držely na počátku Československa Národní výbory. Ve Strážnici, jakožto centru soudního okresu,

²⁶ Slovácké noviny 35, č. 57, 9. 11. 1918, s. 5.

vznikl okresní Národní výbor: „Okresní Národní výbor je následovně ustaven: Předsedou prof. Dr. Stanislav Treybal (státoprávní demokracie), místopředsedou p. děkan Fischer. Členové výboru: zámečník František Doubal (čs. strana lidová), prof. P. František David, ředitel gymnasia (státoprávní demokracie), stolař Antonín Floryan (státoprávní demokracie), rolník Martin Floryán (čs. strana lidová), obchodník Jan Graubner (čs. strana lidová), obuvník František Hrachovský (státoprávní demokracie), soukeník Karel Horný (státoprávní demokracie), rolník František Horák (čs. strana lidová), rada zemského soudu Chytil (státoprávní demokracie), advokát Dr. Kouček (státoprávní demokracie), rolník František Kudlík (čs. strana lidová), rolník Josef Můčka (čs. strana lidová), učitel E. Pištělka (agrárníci), dělník J. Polešák (státoprávní demokracie); nadučitel v. v. František Vorálek (státoprávní demokracie), advokát Dr. Zochlár (státoprávní demokracie). — Z obcí: učitel Mazůrek z Velké Vrbky²⁷ (státoprávní demokracie), učitel Bech z Tv. Lhoty (státoprávní demokracie), je tajemníkem, učitel Kňourek z Malé Vrbky (státoprávní demokracie). Úřadovna Národního výboru je v 1. poschodí v hotelu u »Černého orla« a úřaduje se každou středu a pátek dopoledne 9–14, odp. 2–5 hod., v neděli od 9–12 hodin dopoledne.“²⁸

Podrobnosti o mezinárodní a vnitrostátní politické situaci věděl poměrně úzký kruh inteligence a národovců. Řadové obyvatelstvo se spoustu tajených věcí dozvíдалo jen formou tzv. šeptandy, a jejich informace byly tudíž značně zkreslené. Proto se v prvních dnech Československa konaly především řady přednášek, na kterých zástupci politické reprezentace, ale taktéž učitelé a kněží informovali obyvatelstvo o činnosti domácího a zahraničního odboje, T. G. Masaryka a čs. legií. Snažili se situaci uklidňovat a nepřilévat olej do ohně národnostních vášní. Někteří nastiňovali

²⁷ Dnes Hrubá Vrbka.

²⁸ Slovácké noviny 35, č. 64, 4. 12. 1918, s. 2.

i podobu budoucího státu, což však můžeme označit za předčasné, neboť i na centrální úrovni se řada otázek měla teprve vyřešit po návratu čelných představitelů zahraničního odboje. Problémy nevystávaly jen mezi jednotlivými národními tábory, ale i v rámci českého etnika. Brzy vyzněla otázka „kulturního boje“ (zmínky nacházíme například na stranách Slováckých novin) – problematika odklonu od katolické církve a vůbec odbourávání křesťanských symbolů ve školách, sjednocování křesťanských a židovských obcí (strážnická židovská obec byla se zbytkem města spojena v červnu 1919) apod.

Obrázek 6 – Dr. Jaroslav Koutecký²⁹

Ve Strážnici se v průběhu roku 1918 uskutečnilo hned několik přednášek, besed či schůzí. „Slavnostní schůze o československém státě svolána ve středu 6. listopadu k »Černému orlu«. Ježto však masám lidu sál nedostačoval, rozvinul se tábor lidu na předměstí, kdež s tribuny Dr. Koutecký promluvil o našich povinnostech k novému státu a těmi jsou hlavně: svorná, vytrvalá práce, naprostá poslušnost k Národnímu výboru a jeho orgánům a ukázněnost. Msta není místnou, práce a jen práce houževnaté a svorné jest našemu

²⁹ Kresta, Josef: *Strážnice v obrazech*. Strážnice 1934.

národu potřebí. V neděli dne 10. listopadu odpoledne pořádána ve spolkových místnostech schůze lidu, na níž porokováno o zásobování vracejících se našich vojnů. Když řečníci zdůrazňovali přítomným lásku, nelekající se obětavosti, když jim na srdce kladli, aby dle sil svých mírnili hlad a nouzi vracejícím chrabřím našim otcům, synům a bratrům, aby právě zásobováním potravin čelili jinak vznikání nepokojů a nepořádku v zemi, ozval se p. A. Šafařík stoupenec demokracie a slovy: »Nic nebudeme odvádět, už jsme dost dali!« »vystihl« svůj pojem vlastenectví. Plícemi nikdo vlasti neprospěje, ale skutky. Zakřikáním druhých zbytečně svorná práce se zdržuje, od stranických štvanic zrazuje sám Wilson. Nikdo nesmí dnes býti netečným, lhostejným k novým útvarům politickým, polovičatým člověkem. Obvyklé u mnohých: »beze mě se to spraví« jest dnes víc než nemístným. Buďmež pevných vyhraněných zásad a k těmto zásadám veřejně se hlasme hned, každý a na všech místech.«³⁰

Obrázek 7 – Poručík prof. Richard Sicha³¹

³⁰ Slovácké noviny 35, č. 59, 16. 11. 1918, s. 4.

³¹ Poručík_Richard_Sicha_v_roce_1918.jpg (490×609). Dostupné online: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c2/Poru%C4%8D%C3%ADk_Richard_Sicha_v_roce_1918.jpg (citováno 30. 11. 2018).

Následovala přednáška o působení 3. pěšího pluku (posádkou před válkou v Kroměříži, koncem války v Brně) v první světové válce. Nesla název „Třetáci doma a v poli“ a být se měla uskutečnit dříve, byla přesunuta kvůli chřipkové epidemii na 10. listopadu 1918. Přednášel poručík Richard Sicha, jeden z hlavních aktérů převratu v Brně, který besedu doplnil o snímky z událostí brněnského převratu. Již 9. listopadu 1918 se konala stejná přednáška v Hodoníně. Obě byly pořádány ve prospěch fondu pro pozůstalé po čs. legionářích.³² 23. listopadu 1918 proběhla ve Strážnici přednáška P. B. Duška, prof. náboženství z Uherského Brodu „O povinnostech českého člověka v českém státě.“³³ A 26. listopadu 1918 přednášel prof. Dr. Stanislav Treybal o životě Tomáše Garrigua Masaryka.³⁴ V sobotu 7. prosince 1918 při průjezdu Moravou se ve Strážnici zastavil ministr železnic Isidor Zahradník. Přijel zvláštním vlakem z Hodonína a na radnici jej přivítal celý okresní výbor a starostové z okresu v čele s poslancem Žampachem. Ministr kladl shromážděnému obyvatelstvu na srdce: „aby po křesťansku starali se, aby lid měl co jíst.“ V pondělí 9. prosince se v aule strážnického gymnázia shromáždili studenti i profesori, aby vyslechli přednášku dra. Treybala o „heroickém zásánutí našich legionářů do války za svobodu národů, rekonvalescentů a obětavých jich činech v Rusku, na Marně, v Itálii, a o nesmrtelných zásluhách jejich o znovuzaložení státu českého.“³⁵

Na konci první světové války bylo možné pozorovat zvýšenou kriminalizaci obyvatelstva.³⁶ Svou roli v tomto sehrálo jistě působení

³² Slovácké noviny 35, č. 58, 13. 11. 1918, s. 2.

³³ Tamtéž, č. 63, 30. 11. 1918, s. 4.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ XV. výroční zpráva státního gymnasia ve Strážnici. Za školní rok 1918–1919. Strážnice 1919, s. 8.

³⁶ Více k tématu např. Konrád, Ota – Kučera, Rudolf: *Cesty z apokalypsy. Fyzické násilí v pádu a obnově střední Evropy 1914–1922*. Praha 2018; Kučera, Rudolf: *Exploiting Victory, Sinking into Defeat: Uniformed Violence in the Creation of the New Order in Czechoslovakia and Austria 1918–1922*. *Journal of Modern History* 88, 2016, s. 827–855.

bezprostředních zážitků z frontové linie, ale taktéž nuzné zásobovací poměry společnosti, která se potácela na pokraji hladomoru. Vojáci po návratu z války řešili vypjaté situace tak, jak byli zvyklí – silou, resp. násilím. Nežádka se formou msty „vyřizovaly nesplacené účty“ – 3. prosince 1918 byl na cestě mezi Kněždubem a Strážnicí stlučen bývalými vojáky dr. Učeň ze Strážnice. Zranění byla tak vážná, že musel vyhledat lékařskou pomoc u doktora Nakládala. Příčinou prý bylo, že se k vojákům v době jejich pobytu v lazaretu v Hodoníně dr. Učeň nechoval šetrně.³⁷ Téhož dne se vloupali do strážnické Reiffeisenky neznámí lupiči, vyřízli otvor do trezoru a ukradli veškerou hotovost.³⁸ V noci ze 3. na 4. prosince došlo v Holešově k pogromu namířenému proti židovskému obyvatelstvu. Je možné, že se novinovými zprávami o této události inspirovali Strážničané při incidentu, který se udál 5. prosince v Židovské ulici.³⁹

Obrázek 8 – Prof. Stanislav Treybal v pokročilém věku⁴⁰

³⁷ Slovácké noviny 35, č. 67, 14. 12. 1918, s. 4.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Dnešní ulice Boženy Hrejšové.

⁴⁰ treybal 1.jpg (287×433). Dostupné online: <http://www.gymskalia.edu.sk/historia/treybal%201.jpg> (citováno 7. 11. 2018).

Tento popisuje kronikář následovně: „S pokračující zimou byl citelnější nedostatek všech denních potřeb, nejtěžší u nemajetných. Vojáci z takových rodin, kteří se vrátili domů a slyšeli stížnosti na všelijaké nepořádky a švindly se zásobováním, nebyli ochotni snášeti je dále a rázně se domáhali potravin a potřebných věcí, jichž zásoby tušili u židů. U Königsteina bylo několik krávlů, vojáci bodali bajonety do pultu a křičeli: ‚Gde sú ty cigarety?‘ Vědělo se dobře, že žid s nimi keřasí, že je dává jenom za máslo, vajíčka apod. – Židovku Kohnku v židovské obci vojáci rabovali. Došli večer 5. prosince a chtěli petrolej. Dostalo se jim odpovědi: Nemáme. –Teda svičky. –Nemáme. –Múku. –Nemáme. –Tož budeme rabovat. Oháněli se ‚gvichtama‘⁴¹ a rabovali, objevili zásoby. Podobně se rabovalo i v okolních obcích, hlavně u židů. Vojáci si donesli z války domů zbraně a stfelivo, ve Vrbce žida Reichsfelda, keřasa, zabili.“⁴²

Slovácké noviny sice nepřinesly zprávu přímo o incidentu, v žádném případě jeho aktéry tedy ani neodsoudily. Naopak předkládaly důkazy o různých nekalostech v oblasti zásobování: „Nyní viděti jak Strážnice byla na různé to zboží bohata. Národní stráž v tyto dny u různých »phanů« provedla náhlé prohlídky a našla zboží víc než dosti. Našlo se kolik sudů petroleje; nám dávali někdy za uherský rok po ¼ l – prý není; kolik beden cukru a dobrého kostkového; my jsme dostávali měsíčně po ½ kg »cukrkandlu« – prý není; mouky žitné a už už stuchlé, lístkaři »fasovali« otruby, rýže, franckové cikorie, Schichtova mýdla atd., tolik se toho dobrého zboží našlo po 4letém válčení. Kolik toho bylo vyvezeno! Silnice ke Skalici, ta by mohla povídati!“⁴³ Řada případů tzv. keřasení byla připisována polským židům (patrně uprchlíkům z Haliče).⁴⁴

⁴¹ Závaží, z něm. das Gewicht.

⁴² Městské muzeum Strážnice. Pamětní kniha města Strážnice, s. 862.

⁴³ Slovácké noviny 35, č. 61, 23. 11. 1918, s. 3.

⁴⁴ Městské muzeum Strážnice. Pamětní kniha města Strážnice, s. 863.

Nutno podotknout, že některé průkazné případy byly dotaženy až před soud. Například obchodník Jan Graubner a jeho manželka Anna byli 19. února 1919 okresním soudem ve Strážnici odsouzeni pro přestupek předražování (Jan k 5 dnům vězení a 100 K pokuty a Anna k 10 dnům vězení a 200 K pokuty).⁴⁵ Oba se sice odvolali, ale krajský soud v Uherském Hradišti jim rozsudek potvrdil a Janu Graubnerovi dokonce zvýšil trest na 6 dní žaláře a 140 K pokuty.⁴⁶ Podobná soudní řízení zavedl strážnický okresní soud proti Heřmanu Hornému nebo Anně Příkazské.⁴⁷ Mezi skupinou tzv. keřasů bychom ale nenašli jen židovské obyvatelstvo. Židé se však stali terčem nejostřejších útoků. Kronikář třeba již nezmiňuje sedláky, kteří nelibě nesli rekvizice – násilné zabavování potravin a jiných komodit, za které dostali od státu jen stanovenou cenu. Na černém trhu by jistě získali několikanásobně větší protihodnotu. Ale toto stálo a možná dosud stojí na okraji zájmu. Černý trh kvetl hlavně ve styku s Vídní, kde neobchodovali jen Židé, ale často zboží pašovali také rodinní příslušníci železničářů. Jan Skácel jich jmenuje hned několik.⁴⁸

Návrat vojáků z bojišť světové války

V průběhu listopadu se houfně vraceli vojáci z fronty. „Denně přijížděla spousta vojáků z bojišť, vlaky na hlavních tratích byly úžasně přecpány, vojáci jeli i na střeších vagonů, jenom když jeli domů. Mnozí vlekli různé věci z fronty z vyrabovaných skladišť, ale málo toho přivezli domů, pobrali jim to ve Vídni. Přijížděli a vykládali, jak vojáci po desetitisících ustupují pěšky horami, na

⁴⁵ Tamtéž, s. 867.

⁴⁶ Tamtéž, s. 875.

⁴⁷ Tamtéž, s. 878.

⁴⁸ Tamtéž, s. 864.

svou pěst, nemohli se dostat do posledních vlaků, -a že pětadvacátníci⁴⁹ (25. Schützenregiment, dřív Landwehr, od nás doplňovaný) – ještě 1. listopadu šturmovali,⁵⁰ nevěděli, že je už převrat.⁵¹ Ještě 1. listopadu přišlo na radnici udání z 27. října 1918 na Antonína Zahnaše, který zběhl od 3. pěšího pluku. „Desertéři, t.zv. zelené kádry, se dávaly k nově zřizovanému československému vojsku, které mělo plno práce na všech stranách.“⁵²

Obrázek 9 – Italský legionář četař Cyril Cundrla⁵³

„Na Štědrý den přijeli do Strážnice italští legionáři. Mezi nimi Cyril Cundrla, Strážničan (student). Vystoupili z vlaku a zůstali tu. Lidé se jim divili, jak jsou pěkně oblečeni, ne jako naši vojáci v kopřivových hadrách, všecko se na nich jen lesklo novostí a elegancí. Italská uniforma s kloboukem a pérem na něm jim znamenitě slušela. Přivezli si

⁴⁹ 25. střelecký pluk (dřív 25. zeměbranecký pluk).

⁵⁰ Útočili (pozn. autora).

⁵¹ Městské muzeum Strážnice. Pamětní kniha města Strážnice, s. 859–860.

⁵² Tamtéž, s. 860.

⁵³ Archiv autora.

i potraviny, složili je s vagonů do svých kár, do nichž zapřáhli muly a jeli do města. Ubytovali se ve školách na týden. Odepřeli si vánoční setkání s rodinami, jen z blízkých míst odjeli domů a chystali se na Slovensko, kam je povinnost volala, neboť Maďari tam zle hospodařili a Slovensko nechtěli vydat.⁵⁴ Podle dostupných indicí se jednalo o 39. střelecký pluk čs. legii v Itálii.⁵⁵ Dalším Strážničanem sloužícím u 39. střeleckého pluku italských legií byl Josef Sochor.⁵⁶ „Strážničané měli legionáře rádi a chovali se k nim s úctou a obdivem. -Legionáři odjeli ze Strážnice 31. prosince a již na Nový rok byli u Bratislavy...“⁵⁷

Obrázek 10 – Domobranec z Itálie ve strážnickém zámeckém parku⁵⁸

⁵⁴ Městské muzeum Strážnice. Pamětní kniha města Strážnice, s. 862.

⁵⁵ Vojenský historický archiv Praha. Databáze legionářů, Cundrla Cyril; Státní okresní archiv Hodonín. fond Archiv města Strážnice, inv. č. 82, s. 219, 253.

⁵⁶ Státní okresní archiv Hodonín. fond Archiv města Strážnice, inv. č. 82, s. 217.

⁵⁷ Městské muzeum Strážnice. Pamětní kniha města Strážnice, s. 863.

⁵⁸ Městské muzeum Strážnice.

Slovácká brigáda a 8. divize domácího vojska ve Strážnici

Již počátkem října 1918, tedy před převratem, se projevovaly anarchistické tendence a pokusy o útok na veřejný i soukromý majetek. Morálka obyvatelstva upadala. Proto se formovaly různé polovojevské strážní oddíly k ochraně továren a skladišť materiálu. Zabezpečit klid a pořádek bylo nutno i po převratu, který si mnozí obyvatelé vyložili jako rozpad státní moci a volnost nejen názorovou, ale i veškerého faktického konání. Vzhledem k faktu, že vojáci rakousko-uherské armády se ještě stále nacházeli na frontách první světové války (pro Rakousko-Uhersko skončila 4. listopadu 1918, pro západní frontu 11. listopadu 1918) a legionáři jakbysmet, museli se chopit iniciativy důstojníci a vojáci v zázemí. Mezi ně patřili jednak nádražní a posádkoví velitelé, důstojníci náhradních těles, rehabilitující se ranění a důstojníci ve výslužbě či na dovolené. Mezi ně patřil i setník dělostřelectva v záloze Cyril Hluchý z Moravské Nové Vsi.

Obrázek 11 – Setník Cyril Hluchý⁵⁹

⁵⁹ Regionální muzeum Mikulov. Podsbírka Fotografie, pohlednice, videozáznamy, inv. č. 56.

Poté, co dostal zmocňovací dekret k vytvoření Slovácké brigády od vojenského odboru Národního výboru v Brně (konkrétně od Jaroslava Stránského), začal 5. listopadu 1918 svolávat důstojníky a mužstvo z Hodonínska i okolních okresů. Také do Strážnice přišla 8. listopadu zpráva z hodonínského okresního hejtmanství: „Dobrovolníci, kteří se hlásí k národní obranné strážní službě, mají se ihned dostavit na vojenské staniční velitelství do Hodonína. Tato akce je velmi vážná a nutná k udržení pořádku.“⁶⁰

Obrázek 12 – Přísaha Slovácké brigády v Hodoníně⁶¹

Záhy se utvořily prapory v Hodoníně, Kyjově, Uherském Hradišti a Uherském Brodě. Později se vytvořily další tři polní prapory, náhradní prapor, štábní setnina apod. (ke Slovácké brigádě byl přidělen také oddíl dělostřelectva, jezdecktva, zákopníků a telegrafistů). Nejvyšší početní stavy brigády přesahovaly 5 500 mužů

⁶⁰ Městské muzeum Strážnice. Pamětní kniha města Strážnice, s. 860.

⁶¹ Archiv autora.

(bojové 3 500 mužů).⁶² To ji řadí mezi největší dobrovolnické jednotky své doby. Jádro příslušníků Slovácké brigády tvořili především dobrovolníci z řad někdejších vojáků rakousko-uherské armády (v první řadě ze zázemí, později i navrátilci z front), vojenští zběhové z tzv. zelených kádrů i muži, kteří dosud neprošli vojenským výcvikem (často inspirovaní ke vstupu členstvím v tělovýchovně-vlasteneckých spolcích Sokol, Orel nebo DTJ). Slovácká brigáda se významnou měrou podílela na obsazování jihomoravského pohraničí, které usilovalo o odtržení od Československa, a jeho následné vojenské ochraně (včetně pohraniční strážní služby). Její vojáci však také pobývali ve Slezsku, kde pomáhali chránit demarkační linii na Těšínsku dosaženou po bojích s Poláky. V květnu 1919 se vojáci Slovácké brigády zapojili taktéž do bojů na Slovensku s maďarskými komunisty. Po reorganizaci brigády na Slovácký pěší pluk v červnu 1919 se vojáci pluku podíleli na vojenské ochraně Bratislavy.

⁶² Více např. Němeček, Vlastimil: *Přínos dobrovolnických útvarů, zejména Slovácké brigády, při vzniku ČSR v letech 1918–1920*. In: Kux, Jan a kol.: *Přínos armády pro vznik a rozvoj České republiky*. Brno 2013, s. 36–46; Lexa, Lukáš: *Slovácká brigáda a její důstojnický sbor v letech 1918 až 1919*. Jižní Morava 52, 2016, svazek 55, s. 159–194; Týž: *Vojáci Slovácké brigády očima historické statistiky*. Magisterská oborová práce. Brno 2018; Týž: *Ochránci hranic z Moravy*. 1. světová, 2018, č. 1, s. 10–13; Týž: *Volkswehr v českých zemích na počátku Československa se zaměřením na jižní Moravu*. Diplomová práce. Brno 2018; Ecker, Lev: *Slovácká brigáda. Říjnový vojenský převrat na moravském Slovácku 1918*. Břeclav 1930; Malík, Antonín: *K historii Slovácké brigády po 28. říjnu 1918 na jižní Moravě*. Od hradské cesty. Prameny k dějinám Žarošic a okolí. 1992, s. 26–29; Coufal, František: *Osvobození jižní Moravy*. Vzpomínky a dokumenty o převratu na jižní Moravě roku 1918. Praha 1937.

Obrázek 13 – Vojáci Slovácké brigády⁶³

Do Strážnice se vojáci Slovácké brigády dostali 6. prosince 1918 v reakci na události spojené s rabováním židovských obchodníků 5. prosince 1918 a kvůli obavám strážnického starosty Hovůrky o život. Do Strážnice přijelo nejprve 15 mužů asistenční setniny Slovácké brigády z Hodonína a o dva dny později přibylo dalších 51 vojáků.⁶⁴ Tito muži zajišťovali bezpečnost starosty, před jehož domem stávala stráž a doprovázela ho, když šel na radnici. „Ve Strážnici byl starosta Hovůrka předmětem obzvláštní a zvýšené nenávisti. Po ulicích nosili v zástupu šibenici s panákem, měl to být Hovůrka. – Hovůrka se vážně obával o život a dovolával se vojenské ochrany.“⁶⁵ Příslušníci Slovácké brigády dbali na zachování klidu a pořádku ve městě. Od 19. prosince 1918 se počet stráže zredukoval na 13 mužů. Vojáci asistenční setniny se ze Strážnice

⁶³ Soukromá sbírka pana Vlastimila Hely.

⁶⁴ Městské muzeum Strážnice. Pamětní kniha města Strážnice, s. 862.

⁶⁵ Tamtéž.

stáhli 18. ledna 1919. Vedle asistenční setniny ve městě působilo „místní vojenské velitelství“, které čítalo 113 mužů (v podstatě taky spadalo do velitelské pravomoci Slovácké brigády).⁶⁶ V jeho čele stál poručík Josef Urx (narozen 1893 v Bílichově) a později nadporučík Jaroslav Ročák (narozen 1885 v Nedašově Lhotě). Oba v době převratu pobývali ve Strážnici. Na oslavy 1. máje 1918 bylo do Strážnice jakožto okresního města nadporučíkem Nosterským odesláno 50 mužů Slovácké brigády. Měli zajistit klidný a důstojný průběh oslav.⁶⁷

Obrázek 14 – Oslavy 1. května 1919, řeční prof. Stanislav Treybal⁶⁸

⁶⁶ Tamtéž, s. 864.

⁶⁷ Vojenský historický archiv Praha. fond Slovácká brigáda, karton 3, inv. č. 412.

⁶⁸ Městské muzeum Strážnice. Pamětní kniha města Strážnice, s. 871.

Obrázek 15 – Oslavy 1. května 1919, během druhého tábora lidu řeční z balkonu soc. dem. poslanec Koutný z Hodonína⁶⁹

Obrázek 16 – Sazení lípy svobody 1. května 1919⁷⁰

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Tamtéž, s. 873.

Příjmení a jméno	Staněk Rudolf
Hodnost a pluk	vojín československá brigády
Datum a místo narození (pohl., okres, země)	1898 Strážnice, p. okr. Hodonín země Moravskoslezská
Příslušnost (pohl., okres, země)	
Datum a místo úmrtí (pohl., okres, země)	6/3 1919 v Hodoníně, p. okr. Hje země Moravskoslezská
Datum pohřbu	8/3 1919
Označení hřbitova a místo (pohl., okres, země)	Hodonín, p. okr. Hje země Moravskoslezská
Oddělení, číslo hrobu	
Opsáno podle	matulky náč. nemocnice v Hodoníně, abj. 1 p. III. Staněk
Úmrtí kniha: tom., fol.	kn. IV, fol. 35.
Tiskárna MNO. – 1183-36.	

Obrázek 17 – Záznam o úmrtí Rudolfa Staňka⁷¹

Z řad Strážničanů sloužilo v rámci Slovácké brigády 87 mužů různých hodností. Mezi důstojníky se jednalo o nadporučíky Miloše Úlehlu, Vladimíra Úlehlu a Františka Viniče, poručíky Jana Horného, Ferdinanda Hrdličku, Ladislava Mlčocha, Jiřího Noska a Bohumíra Večeřu, praporčíka Arnošta Urbančíka, praporečnického zvěrolékaře Edvina (Ervina) Raubüchla nebo o kontroverzního poručíka Jaroslava Demasiho. Jaroslav Demasi se „proslavil“ tím, že jednal při obsazování lokality Strachotín bez zmocnění vyšších velitelů.⁷²

⁷¹ Vojenský historický archiv Praha. Kartotéka padlých v 1. světové válce (bílá).

⁷² Vojenský historický archiv Praha. fond Slovácká brigáda, karton 3, inv. č. 44.

Nesmíme zapomenout ani na nadporučíka Jana Oškeru, který byl velitelem asistenční setniny Slovácké brigády. Mezi příslušníky Slovácké brigády bychom našli také pěšáka Rudolfa Staňka narozeného 11. dubna 1898 ve Strážnici. Tento byl zařazen u VI. polního praporu, a sice u 4. a posléze u 3. setniny tohoto praporu.⁷³ Rudolf Staněk zemřel 6. března 1919 v hodonínské válečné nemocnici následkem válečných útrap na břišní tyfus.⁷⁴ 8. března 1919 se konal pohřeb zemřelého na hodonínském hřbitově. Nejmladším Strážničanem ve Slovácké brigádě se stal pěšák Karel Svoboda (narozen 8. září 1902). Naopak nejstarším se stal oficiál technické služby Josef Doležal (narozen 9. srpna 1878).

K zajímavějším zmapovaným osudům patří životní příběh Jana Mlýnka. Bohužel se nedochovala jeho fotografie ani další osudy po skončení působnosti u Slovácké brigády. Jan Mlýnek se narodil ve Strážnici 1. dubna 1889. Sice se vyučil obuvníkem, ale řemeslo ho nenaplňovalo a v roce 1908 odešel do Vídně.⁷⁵ Tam si našel práci sluhy v cestovní kanceláři. Pak se dostal do Paříže, kde pojal úmysl vstoupit s kamarády do Cizinecké legie. V Marseille se přihlásili k sedmileté službě. Následně prodělal Jan Mlýnek výcvik v Alžiru, poznal Fez a Casablancu. Jako policejní hlídka doprovázel karavanu přes Saharu do Timbaktu. Tam na čas zůstal v policejní službě a posléze se přesunul přes Súdán do Džibutska. Později strávil dva měsíce na Madagaskaru a následně byl odeslán do Indočíny. Odtamtud byl poslán v roce 1912 do balkánské války. V ní byl Rumuny zajat a odeslán do Rakouska. V roce 1913 byl odveden do rakousko-uherské armády a zařazen k bosensko-hercegovskému pluku. Následně byl vyslán jako zvěd do Niše, aby přinesl zprávy o srbském arzenálu. Chodil

⁷³ Lexa, Lukáš: *Vojáci Slovácké brigády očima historické statistiky*. Magisterská oborová práce. Brno 2018, Příloha č. 1.

⁷⁴ Vojenský historický archiv Praha. Sbirka vojenských matrik. Matrika válečné nemocnice v Hodoníně.

⁷⁵ Městské muzeum Strážnice. Pamětní kniha města Strážnice, s. 802.

tam přestrojen za obchodníka se zeleninou, ale nic nevyzvěděl. Nakonec se za tento neúspěch dostal před polní soud. Po začátku první světové války musel narukovat k 3. pěšímu pluku a s ním na frontu, kde prodělal boje na srbském, ruském i italském válčišti. V Itálii byl zraněn na Monte San Gabriele. Ze zranění se léčil i v rekonvalescentu umístěném na zámku ve Strážnici. Po 12. listopadu 1918 se přihlásil do služeb Slovácké brigády a v jejích řadách se účastnil obsazování pohraničních území jihu Moravy. Byl zařazen u štábní setniny a posléze u 3. setniny I. polního praporu a také u 4. setniny téhož praporu (zprvu v hodnosti desátníka a později četaře).

Obrázek 18 – Vojáci 81. pěšího pluku ve Strážnici v roce 1917⁷⁶

Po vypuknutí bojů na Slovensku v květnu 1919 se situace nevyvíjela pro čs. jednotky nikterak růžově. Proto byly přetvářeny jednotky někdejší rakousko-uherské armády na nové čs. formace. Zároveň bylo podpořeno dotváření dobrovolnických jednotek. Ze Strážnice se do Hodonína vypravilo 62 členů Sokola, z nichž bylo 22 klasifikováno

⁷⁶ Městské muzeum Strážnice.

stupněm A (nejlepší zdravotní způsobilost).⁷⁷ Následkem vzniklé situace a díky své geografické poloze se Strážnice dočasně stala posádkovým městem. V červnu přijelo do města na 300 vojáků, kteří se ubytovali ve školách. Leopold Nopp tuto skutečnost komentoval: „Pro příchod vojska byl unáhlený konec školního roku. Dne 21/6 přišlo asi 300 mužů 81. pěšího pluku a zabrali novou školní budovu tak rychle, že učitelé obecné školy chlapecké, která byla umístěna kvůli úspoře topiva již 4. rok v přízemí, museli shromáždit žáky na dvoře a tam jim narychlo rozdali školní zprávy. – V I. a II. patře mohli učitelé s začtvem ještě ten den zůstat, ale v neděli přišlo opět asi 300 mužů a obsadili ostatek.“⁷⁸ Armáda usurpovala školní budovy i nadále. „Vojsko bylo brzy po celém městě. Bylo ubytováno i v chlapecké obecné škole u kostela, v gymnasiu, v katolickém spolku, ve dvoře, v zámku.“ Na zámku byla dokonce umístěna poddůstojnická škola. Celkem se jednalo o více než 2000 mužů 8. divize domácího vojska z formujícího se sboru generála Aloise Podhajského.⁷⁹

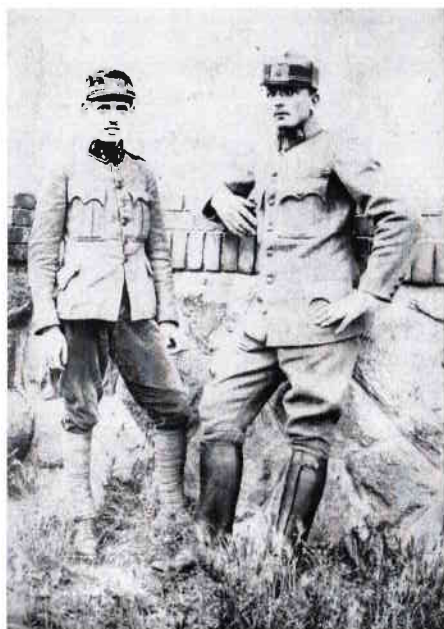
Obrázek 19 – Polní letiště nedaleko Strážnice v roce 1919⁸⁰

⁷⁷ Tamtéž, Pamětní kniha města Strážnice, s. 875.

⁷⁸ Městské muzeum Strážnice. Pamětní kniha města Strážnice, s. 875.

⁷⁹ Ježek, Zdeněk: *Boj o Slovensko*. V letech 1918–1919. Praha 1928, příloha 7.

⁸⁰ Národní ústav lidové kultury Strážnice.

Obrázek 20 – Vojáci 4. pěšího pluku⁸¹

Na „lúkách“ poblíž Strážnice bylo vybudováno dokonce polní letiště. Počátkem července 1919 přišly velké deště, které znemožnily výcvik vojáků na loukách v okolí Strážnice, proto vojáci cvičili přímo ve městě u Bílé věže.⁸² Dostali nové hnědé stejnokroje (z amerických dodávek). Díky přítomnosti vojska se ve Strážnici otevíraly nové hostince a cukrárny. Kulturní život celkově nabral na intenzitě. Čtenářsko-pěvecký spolek Beseda pozval do Strážnice členy brněnského Národního divadla (na jeden večer i tři členy pražského Národního divadla). Brněnští divadelníci ve městě se hráli cyklus her a zřídili i kabaret, v němž se zpívaly ironické veselé písně na Rakousko, císaře nebo Vídeň, například od Karla Hašlera.

⁸¹ Městské muzeum Strážnice.

⁸² Městské muzeum Strážnice. Pamětní kniha města Strážnice, s. 876

K produkcím patřily také telepatické pokusy a hypnóza. Vojáci a zejména důstojníci si zkrátka potřebovali po válečných útrapách užít také trochu zábavy a kultury. Podobné kabarety byly oblíbené i v Praze, Brně a jiných větších městech, kterým se alespoň na čas Strážnice kulturně přiblížila. V hostincích bylo věčně plno, do města přijel dokonce i kolotoč a „americké houpačky“.

V neděli 14. září 1919 se v zámeckém parku konalo cvičení Sokola. Cvičili na něm prostná a s puškou také vojáci. Večer se konala taneční zábava na Černém orle. „Důstojníci s akademiky a jinými byli velice ožralí.“⁸³ Během pobytu vojska ve Strážnici se vršily stížnosti na nepěkné chování vojáků. Obyvatelé poukazovali na to, že legionáři z Itálie, které zde viděli o Vánocích roku 1918, se chovali mnohem kultivovaněji.⁸⁴ „Ve dnech 1.–10. října odjíždí vojsko ze Strážnice. Připojují se i transporty z okolí. Vojáků je všady plno, tropí hluk, odjíždějí v hanebném stavu, všecko ožralé. Na nádraží se s nimi loučí děvčata, – nejedna i pláče... Odjeli a město je naráz pusté.“⁸⁵ Ve většině obyvatel vojáci dobré vzpomínky nezanechali. Zejména správce měšťanské školy Leopold Nopp si stěžoval na poškození budov školy vojáky: „Byli tu celé prázdniny a nadělali ve škole mnoho škod. Vše ničili, na př. sudy s pivem pouštěli volně po schodišti a odrazili tak kusy schodů. Pilíř u vrat byl vyvrácen nepozorným vozkou, vojáci to ledabyly spravili, vrata se nedala zavřít. Zahrady školní zničili. Měděné a mosazné háčky v tělocvičně, součástky v kotelně odšroubovali, záclony ve třídách a řetízky od ventilací odtrhali, ze zavřených skříní vyloupili sešity, tužky, pera.“⁸⁶ Škody způsobené pěším plukem č. 104 byly vyčísleny celkem na 4.310 korun. Administrace pluku se však k proplacení škod postavila negativně a prohlásila je za běžné opotřebení.

⁸³ Tamtéž, s. 877.

⁸⁴ Tamtéž, s. 878.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž.

Obrázek 21 – Vojáci 104. pěšího pluku⁸⁷

Strážnice si na čas vyzkoušela, jaké to je být posádkovým městem. Kasárna ve městě však nevyrostla a vojáci se stěhovali jinam. Zůstává otázkou, jestli by občané města o vojenskou posádku stáli. Přineslo by to jistě řadu problémů, které by patrně zvýšení prestiže města nevyvážilo. Ve městě v meziválečném období udržovali pořádek jen policisté a četníci a vojenské jednotky se do města dostávaly jen v době cvičení (tzv. manévřů) a mobilizace v roce 1938.

Místo závěru pár podnětů k zamyšlení

Dnes se můžeme setkat s polemikami, jestli bylo rozbití rakousko-uherské říše správné. Přívrženci obou protichůdných názorů dokáží zahrát na emocionální, nostalgickou či přepjatě

⁸⁷ Městské muzeum Strážnice.

nacionální notu. Řada z nich zapomíná, že vznik Československa a rozpad Rakouska-Uherska nebyl izolovaný proces. Johann Wolfgang Brügel, historik z prostředí moravských Němců (rodák z Hustopečí), považoval rozpad Rakouska-Uherska za nevyhnutelný.⁸⁸ To zároveň odpovídá i na otázku z první věty odstavce. Pokud by se dějiny měly ubírat jiným směrem (kontrafaktuální historie je dnes sice oblíbeným, přesto vrtkavým směrem historiografie), muselo by dojít ke změně celé řady postojů a procesů. Zachování Rakouska-Uherska jako takové by jistě světový mír a „spásu lidstva“ nepřineslo. Nevole českého etnika vůči vládě Němců a Židů se sčítala po celá dlouhá desetiletí před první světovou válkou (více například tzv. boj o radnice moravských měst). Podobně tomu bylo mezi Slováky vůči Maďarům. Světová válka konflikty ještě vyostřila a soužití výše zmíněných národnostních skupin v intencích předchozího období se staly nemožnými.

Zásadní vliv na podobu nového státu si v průběhu světového konfliktu usurpoval zahraniční odboj (ať už politický, tak hnutí čs. legií). Krásný příklad můžeme najít u Podkarpatské Rusi, o jejímž přičlenění k Československu v podstatě rozhodli Rusíni žijící v zahraničí, zatímco domácí političtí představitelé tendovali k vytvoření samostatného státu, případně připojení k Ukrajině nebo Maďarsku. Vytvoření samostatného Československa nebylo obratem o 180°. Stále se v mnohém navazovalo (bohužel) na tradice rakousko-uherské monarchie. Nový stát převzal kromě zákonů také étos politikaření a různých nacionálních a náboženských pletich. Hranice nového státu nebyly po stránce etnického složení obyvatelstva nejšťastnější. Problém mezi

⁸⁸ Podrobnější rozbor viz Brügel, Johann Wolfgang: *Češi a Němci 1918–1938*. Překlad: Petr Dvořáček. Praha 2006, s. 51–75.

Čechy a Němci neustal. Po první konflagraci na počátku republiky se sice na nějaký čas utlumil, ale světová hospodářská krize na přelomu 20. a 30. let pohasínající uhlíky opět rozdmýchala a spor se dostal do vrcholné fáze v roce 1938 a následující druhé světové válce.

Nástup první republiky znamenal obrat politického paradigmatu. Z národnostní menšiny se stala vládnoucí většina a naopak. Změnilo se obsazení rolí, ale stále se hrálo se stejným „ansámblem“. Kronikář si neodpustil jízlivou poznámku na adresu starosty: „Přes všecko udávání, jak židé a Hovůrka za války keřasili, nestalo se jim nic a ‚účinkovali‘ vesele dále.“⁸⁹ Jan Skácel se v kronice vymezoval také vůči dřívějšímu přehnanému prorakouskému vlastenčení Leopolda Noppa nebo bratrů Neswedových, kteří se záhy po převratu stali československými vlastenci.⁹⁰ „Nejeden černožlutý Rakušák se naráz přebarvil, hned byl velkým Čechoslovákem, – kdo mluvil dřív jen ostentativně německy, najednou uměl česky.“⁹¹ Zbavit se prospěchářů a „převlékačů kabátů“ se nedařilo v době první republiky, jako se nám to nedaří ani dnes. A podaří se to vůbec někdy v budoucnu?

⁸⁹ Městské muzeum Strážnice, Pamětní kniha města Strážnice, s. 863.

⁹⁰ Kupříkladu **Kamil Nesveda** (rozený jako Camillo Nesweda v Radějově do rodiny panského lesníka) se však za první republiky uplatnil v čs. armádě a věrnost a oddanost myšlence čs. státu prokázal v období druhé světové války, kdy se zapojil do protinacistického odboje. Po rozkrytí odbojové organizace Obrana národa, ve které působil, byl zatčen gestapem, vláčen kriminály a bestiálně mučen. Přesto nic o svých spolupracovnících neprozradil a dobrovolně raději ukončil svůj život, než aby byl popraven. Zdroj: VHU PRAHA. Dostupné online: <http://www.vhu.cz/kamil-nesveda/> (citováno 7. 11. 2018).

⁹¹ Městské muzeum Strážnice, Pamětní kniha města Strážnice, s. 861.

Adaptace je přeci základním evolučním nástrojem, takže bychom jednali vlastně proti přírodě. Může zvítězit morálka nad přírodou?

První republika vyrůstala v době krajně nevhodné pro etablování křehkého demokratického zřízení. V Evropě se dostávaly ke slovu různé formy totalitárních režimů, od fašismu, nacismu či autoritářské demokracie k levicovým republikám rad a bolševismu. Tato zřízení v některých případech negovala konzervativní stavovské společenské uspořádání zmizelých monarchií, v mnohém můžeme říci, že na tato zřízení navazovala, ba nedokázala se z jejich dědictví vymanit. O prvorepublikovém Československu se hovoří jako o ostrově demokracie uvnitř radikalizující se střední Evropy. Tato demokracie byla pozoruhodná (z dnešního pohledu) mírou aplikace autority. Není to myšleno v negativním slova smyslu. Autorita morálních vůdců ještě nemusí znamenat autoritářský režim, kde je autorita vynucena vojenskou silou nebo jinými represivními složkami. Byť byla republika rozdělená na mnoho táborů (dnes se mnohdy mluví o tom, že prezident a předseda vlády dělí společnost na dva tábory), prokázaly mnohé myšlenkové směry loajalitu a uznávaly autoritu tehdejšího prezidenta T. G. Masaryka nebo později E. Beneše. Ptáme se, jak je to možné? Jedná se zřejmě opět o relikt monarchie, kdy i pro řadu politických odpůrců představoval císař nepopíratelnou autoritu, o kterou se opírala stabilita říše. Dnes voláme po jednotě, ale nebylo by zdravější politické, náboženské či spolkové diferencování společnosti (v pozitivním slova smyslu), abychom prostřednictvím rozmanitosti dospěli k jednotě a dokázali se opřít právě o takovou autoritu, jakou představoval T. G. Masaryk? Hledání takové osobnosti je jen na nás. Neměli bychom se stále obracet do minulosti, ale hledat v současnosti či blízké budoucnosti. Historie nám může dát pouze inspiraci v rozhodování, nikoli zaručený návod či klíč k úspěchu.

Příloha 1 – Seznam příslušníků Slovácké brigády ze Strážnice⁹²

příjmení	jméno	datum narození	hodnost	bývalý útvar	místo narození	domovská příslušnost	místo pobytu	zařazení, poznamka
Adamec	Jan	18.6.1897	pěšák	pěší pluk 3	Strážnice	Strážnice	Strážnice	
Bauer	František	19.9.1896	pěšák	pěší pluk 3	Strážnice	Strážnice	Strážnice	III. polní prapor 1. setnina
Bauer	Karel	24.4.1898	zákopník	zákopnický pluk 2	Strážnice	Strážnice	Strážnice	I. polní prapor 1. setnina
Blata	Josef	23.2.1896	dělostřelec	polní dělostřelecký pluk 4	Strážnice	Strážnice	Strážnice	I. polní prapor 1. setnina, záložní nemocnice Olomouc
Cundrla	Martin	8.11.1897	svobodník	střelecký pluk 25	Strážnice	Strážnice	Strážnice	přeložen k četnickému strážnímu oddílu
Demasi	Jaroslav	5.4.1894	poručík	střelecký pluk 14	Strážnice	Brno		III. polní prapor, posádková nemocnice Brno
Dlapa	Josef	1892	pěšák		Strážnice			
Doležal	Josef	9.8.1878	oficiál technických služeb	domobránecký pluk 25	Strážnice	Strážnice		válečná nemocnice Hodonín
Doležal	Leopold	23.7.1883	poručík	pěší pluk 98	Uherské Hradiště	Strážnice		válečná nemocnice Hodonín
Doubavský	Jindřich	20.11.1897	střelec	střelecký pluk 5	Strážnice	Strážnice	Strážnice	II. polní prapor 3. setnina
Dudík	Jan	1.1.1898		střelecký pluk 25	Strážnice	Strážnice	Strážnice	IV. polní prapor 4. setnina, VI. polní prapor 1. setnina
Florian	Josef	27.8.1893	pěšák	střelecký pluk 25	Strážnice	Podivín	Podivín	II. polní prapor 3. setnina, nemocnice Hodonín, propuštěn
Gerstberger	Bedřich	22.7.1901	dobrovolník	dobrovolník	Strážnice	Strážnice	Strážnice	propuštěn
Glück	Ignác / Hynek	2.11.1898	střelec	střelecký pluk 25	Strážnice	Strážnice	Hodonín	II. polní prapor 1. setnina

⁹² Lexa, Lukáš: *Vojáci Slovácké brigády očima historické statistiky*. Magisterská oborová práce. Brno 2018, Příloha č. 1.

Gotwald	Karel	30.3.1899	dobrovolník		Strážnice	Strážnice	Strážnice	setnina nováčků, přeložen 3. pěší pluk, demobilizován
Gotwald	Jan	25.9.1897	svobodník	pěší pluk 3	Strážnice	Strážnice	Strážnice	IV. polní prapor 2. setnina, nemocnice Olomouc
Grünwald	Jaroslav	4.5.1898	svobodník	střelecký pluk 25	Strážnice	Strážnice	Strážnice	IV. polní prapor 2. setnina, nemocnice Hodonín
Horný	Jan	18.5.1898	poručík	střelecký pluk 25	Strážnice	Strážnice		Břeclav, I. polní prapor 3. setnina
Hrdlička	Ferdinand	26.2.1896	poručík	dalmatský střelecký pluk 23	Strážnice	Strážnice		strojní pušky, I. polní prapor, velitel 1. setniny
Hrdlička	František	30.9.1898	šikovatel	střelecký pluk 14	Strážnice	Strážnice	Strážnice	I. polní prapor 4. setnina, strojní pušky
Hřivňák	Karel	31.3.1893	šikovatel	pěší pluk 19	Strážnice	Strážnice	Skalica	přidělen hudbě
Hudeček	Štěpán	30.11.1894	dobrovolník	střelecký pluk 25	Strážnice	Strážnice	Strážnice	I. polní prapor 1. setnina, válečná nemocnice Hodonín
Ježek	Jan	27.11.1897	vojín	pěší pluk 3	Olomouc	Strážnice	Strážnice	VI. polní prapor 1. setnina
Kaluža	Jan		pěšák	prapor polních myslivců 25		Strážnice		
Klímek	František	4.10.1901	dobrovolník	dobrovolník	Strážnice	Strážnice	Strážnice	propuštěn
Klímek	Martin	25.11.1899	pěšák	pěší pluk 3	Strážnice	Strážnice	Strážnice	staniční pohotovost, I. asistenční setnina
Kolovr	Jan	9.8.1896	pěšák	pěší pluk 3	Strážnice	Strážnice	Strážnice	
Kristoň	Alois	21.6.1898	pěšák	pěší pluk 3	Strážnice	Strážnice	Strážnice	V. polní prapor 3. setnina
Lípa	Josef	18.5.1898	vojín	dělostřelecký pluk 24	Strážnice	Strážnice	Strážnice	V. polní prapor 3. setnina, válečná nemocnice Olomouc
Lípa	František	14.11.1887	pěšák	pěší pluk 3	Strážnice	Strážnice	Strážnice	III. polní prapor 4. setnina, nemocnice Olomouc, I. náhradní setnina
Mach	Antonín	1901	pěšák			Strážnice		

Machálek	Jan	6.5.1899	pěšák	dobrovolník	Strážnice	Strážnice	Strážnice	I. polní prapor 1. setnina, setnina nováčků
Mlčoch	Ladislav	16.10.1886	poručík	střelecký pluk 25	Dubňany	Strážnice	Hodonín	
Mlýnek	Jan	1.4.1889	četař	pěší pluk 3	Strážnice	Strážnice	Strážnice	štábní setnina, I. polní prapor 3. setnina
Mlýnek	Jan	14.7.1896	pěšák	pěší pluk 3	Strážnice	Strážnice	Strážnice	štábní setnina
Možnár	Jan	20.11.1896	vojín	dělostře- lecký pluk 24	Strážnice	Strážnice	Strážnice	V. polní prapor 3. setnina, I. ná- hradní setnina
Najman	Jan	10.12.1898	desátník	pěší pluk 3	Strážnice	Strážnice	Strážnice	IV. polní prapor 2. setnina, četnictvo Bratislava
Nakládal	Alois		svobodník		Strážnice	Strážnice	Strážnice	
Nosek	Arnold	6.2.1899	jedno- roční dobro- volník	bosen- sko-her- cegov- ský pluk 1	Kněždub	Strážnice	Strážnice	náhradní setnina ku- lometů, záložní ne- mocnice Brno, I. polní prapor 4. setnina
Nosek	Jiří	28.7.1895	poručík	pěší pluk 17	Kněždub	Strážnice		I. polní prapor, 4. setnina, IV. polní prapor, I. polní pra- por
Oškera	Jan	2.1.1886	nadporučík	prapor polních mys- livců 4	Kudlov (okr. Ho- lešov)	Strážnice	Hodonín	velitel asistenční setniny
Pajer	Cyril	1901	pěšák			Strážnice		propuštěn 5.12.
Parovičny	Antonín	13.1.1900	čestný de- sátník	velitel- ství	Strážnice	Petrov	Petrov	2. náhradní setnina, štábní oddíl, bri- gádní kancelář
Poláček	Jan	12.11.1896	poručík	bosen- sko-her- cegov- ský pluk 4	Jaromě- řice u Znojma	Strážnice		Posádkové velitel- ství, VII. polní pra- por, přeložen k čs. střeleckému pluku č. 31
Postřehovský	František	14.2.1898	střelec	domo- bra- necký pluk 39	Strážnice	Strážnice	Strážnice	
Profota	Jan	5.6.1900	vojín	pěší pluk 3	Strážnice	Strážnice	Strážnice	propuštěn
Ráček	Jan	11.12.1898	jedno- roční dobro- volník	střelecký pluk 25	Strážnice	Strážnice	Strážnice	
Raubíchl	Edvin	12.8.1888	zvěrolé- kař pra- poru	dragoun- ský pluk 15	Jindřichov (okr. Kr- nov)	Strážnice	Strážnice	

Roháček	Emil	24.11.1896	zákopník	zákop- nícky prapor 2	Strážnice	Strážnice	Strážnice	IV. polní prapor 2. setnina, žemijní prapor Brno
Růžek	Kliment	23.11.1901	dobrovolník		Strážnice	Strážnice	Strážnice	VI. polní prapor 3. setnina, setnina nováčků, propuštěn
Samohýl	Alois	14.6.1897	pěšák	pěší pluk 25	Strážnice	Strážnice	Strážnice	přidělen válečné ne- mocnici
Slováček	František	1.12.1897	střelec	střelecký pluk 25	Strážnice	Strážnice	Strážnice	II. polní prapor 3. setnina, V. polní prapor 3. setnina
Slováček	Jaroslav	16.3.1896	pěšák	pěší pluk 1	Strážnice	Strážnice	Sudomě- řice	II. polní prapor 2. setnina, I. ná- hradní setnina
Slováček	Rudolf	1.4.1899	vojín	střelecký pluk 25	Strážnice	Strážnice	Strážnice	2. náhradní setnina, propuštěn
Smolaja	František	30.10.1901	dobrovolník	dobro- volník	Strážnice	Kuželov	Kuželov	setnina nováčků, strojní pušky, pro- puštěn
Sochor	František	24.4.1896	pěšák	střelecký pluk 25	Strážnice	Strážnice	Strážnice	I. polní prapor 4. setnina
Sochor	Josef	21.9.1894	pěšák	pěší pluk 1	Strážnice	Strážnice	Strážnice	
Solařík	Antonín	1893	pěšák	prapor polních mys- livců 25		Strážnice		
Solařík	Antonín	8.10.1893	myslivec	prapor polních mys- livců 25	Poštorná (Břeclav)	Strážnice	Radějov	V. polní prapor, ne- mocnice Brno
Solařík	Jan	29.5.1896	vojín	pěší pluk 8	Poštorná (Břeclav)	Strážnice	Radějov	III. polní prapor 2. setnina, výcvik u stroj. pušek
Staněk	František	8.11.1901	pěšák	pěší pluk 1	Strážnice	Strážnice	Strážnice	setnina nováčků, II. polní prapor 1. setnina, VI. polní prapor 3. setnina, propuštěn
Staněk	Rudolf	11.4.1898	pěšák	želez- niční pluk		Strážnice		VI. polní prapor 4. setnina, VI. polní prapor 3. setnina, Břeclav, zemřel 6.3.1919 v nemoc- nici Hodonín
Svinka	František	10.12.1898	důstoj- nický čer- katel / kn- det aspirant	střelecký pluk 25	Strážnice	Strážnice	Strážnice	štábní setnina, II. polní prapor 4. setnina, VI. polní prapor 4. setnina, VI. polní prapor 2. setnina

Svoboda	Karel	8.9.1902	pěšák	střelecký pluk 25	Videň	Strážnice	Strážnice	setnina nováčků, I. náhradní setnina, VI. polní prapor 2. setnina, propuštěn
Šebesta	Martin	22.10.1897	pěšák	pěší pluk 3	Strážnice	Strážnice	Strážnice	IV. polní prapor 2. setnina, četnictvo Bratislava
Úlehla	Miloš	1890	nadporučík	prapor polních myslivců 31, zdravotní oddíl 5 v Brně		Strážnice		Dán k dispozici vládě na Slovensku v Holiči
Úlehla	Vladimír	16.7.1888	nadporučík	prapor polních myslivců 31	Videň	Strážnice	Hodonín	Posádkový velitel Hodonína, přeložen k ministerstvu národní obrany
Urbančík	Amoš	28.7.1897	praporčík	bosenско-hercegovský pluk 4	Strážnice	Strážnice	Lednice	I. polní prapor, 3. setnina
Vajčner	František	27.5.1897	náprředník	oddělený horský dělostřelecký pluk 50	Strážnice	Strážnice	Strážnice	IV. polní prapor 2. setnina, válečná nemocnice Hodonín
Vávra	Antonín	19.5.1899	střelec	střelecký pluk 25	Strážnice	Strážnice	Strážnice	III. polní prapor 3. setnina, propuštěn
Vávra	František	29.3.1897	střelec	střelecký pluk 25	Strážnice	Strážnice	Strážnice	III. polní prapor 2. setnina
Vavřík	František	26.1.1900	pěšák		Strážnice	Strážnice	Strážnice	setnina nováčků, VI. polní prapor 2. setnina, propuštěn
Vavřík	Jan		dělostřelec	těžký dělostřelecký pluk 52		Strážnice		I. polní prapor 1. setnina
Vavřík	Jan	18.10.1896	střelec	střelecký pluk 25	Hodonín	Strážnice	Hodonín	strojní pušky, četnictvo Bratislava
Vavřík	Jan	7.3.1897	pěšák	pěší pluk 3	Strážnice	Strážnice	Strážnice	I. polní prapor 1. setnina, Nový Přerov
Vavřík	Jan	1.5.1897	pěšák	pěší pluk 25	Strážnice	Strážnice	Strážnice	autosbor Praha

Vavřík	Jan	7.11.1897	vojín	střelecký pluk 25	Strážnice	Strážnice	Strážnice	III. polní prapor 3. setnina, III. polní prapor 1. setnina
Vavřík	Jan	3.5.1898	vojín	pěší pluk 3	Strážnice	Strážnice	Strážnice	V. polní prapor 3. setnina
Vavřík	Josef	30.7.1893	pěšák	pěší pluk 172	Strážnice	Strážnice	Hodonín	I. náhradní setnina, záložní nemocnice č. 3 v Brně
Večeřa	Bohumír	4.4.1898	poručík	střelecký pluk 25	Strážnice	Strážnice		odbočka zásobárny Hodonín, II. polní prapor
Veselý	František	7.10.1890	dragoun	dragounský pluk 6	Mutěnice	Strážnice	Strážnice	státní hřebčinec v Hodoníně, propuštěn
Viměč	František	28.3.1891	nadporučík	albánský prapor 9	Rokycany	Strážnice	Strážnice	náhradní prapor
Zapletal		9.10.1882	šikovatel	dělostřelecký pluk 46	Strážnice	Hodonín	Hodonín	přidělen oficiálu Jelinekovi
Zdražil	Eduard	22.1.1898	pěšák	pěší pluk 3	Strážnice	Strážnice	Strážnice	I. náhradní setnina
Zubalík	Josef	1884	vojín	pěší pluk 3	Veselí nad Moravou	Strážnice		válečná nemocnice Hodonín
Zubatý	Jan	31.3.1896	pěšák	pěší pluk 8	Strážnice	Hroznová Lhota	Hroznová Lhota	I. polní prapor 1. setnina
Žák	Martin	5.11.1896		střelecký pluk 25		Strážnice		předán z věznice střelecký pluk 25, VII. polní prapor 2. setnina